

Agnieszka Kurdys-Kujawska

TURYSTYKA WIEJSKA JAKO SZANSA ROZWOJU GMIN I POWIATÓW NA PRZYKŁADZIE POWIATU GRYFICKIEGO

RURAL TOURISM AS A CHANCE OF DISTRICTS DEVELOPMENT ON GRYFICE DISTRICT EXAMPLE

Zakład Polityki Gospodarczej i Turystyki, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Żołnierska 47, 71-210 Szczecin, Agnieszka.Kurdys@zut.edu.pl

Summary. Rural tourism provides opportunities for development of regions with attractive tourist attractions, landscape and rich cultural heritage. It is gaining more and more supporters in Poland and Europe. This form of recreation is a benefit for both the tourist and the individual villages or regions. The study presents results of surveys conducted in 2010 among the owners of tourist farms in the Gryfice district. District Gryfice thanks to its natural, scenic and historical monuments richly is one of the most interesting places in the western province. The article characterizes the tourist farms and provides feedback to their owners on the activities of local government related to the development of rural tourism in the Gryfice district

Słowa kluczowe: agroturystyka, turystyka wiejska, władze samorządowe.
Key words: agritourism, local authorities, rural tourism.

WSTĘP

Wraz ze wzrostem rozwoju gospodarczego obserwuje się znaczny wzrost zainteresowania turystką wiejską. Ludzie coraz bardziej doceniają potrzebę wypoczynku, regeneracji sił fizycznych i psychicznych w spokojnych miejscach, oddalonych od zgiełku i chaosu wielkich miast. Uprawianie turystyki na wsi staje się coraz bardziej popularne. W Europie Zachodniej zaspokaja ona 10% popytu na usługi wypoczynkowe; średnio 3–5% gospodarstw rolnych świadczy takie usługi. Liderami są kraje alpejskie i skandynawskie. Turystyka wiejska prężnie rozwija się też w krajach bałtyckich, szczególnie na Łotwie i w Estonii. W Polsce warunki do uprawiania turystyki na wsi wydają się wymarzone. Nieskażone środowisko przyrodnicze, rozdrobnione rolnictwo z coraz większym udziałem gospodarstw ekologicznych, oraz w dużym stopniu zachowany krajobraz kulturowy tradycyjnej wsi to główne powody, dla których warto stawiać na wiejską turystykę. Jej zalet jest zresztą dużo więcej i to dzięki nim Polska w niedługim czasie może stać się liderem na rynku turystycznym. Najistotniejszym czynnikiem, który przyciąga turystów z zagranicy, jest nieskażone środowisko naturalne.

Turystyka wiejska znana już była na początku XIX w. w formie wczasów letniskowych, wywczasów lub wczasów pod gruszą (Gotkiewicz i in. 2000). Trudności z jej zdefiniowaniem wynikają z braku jednoznacznego, powszechnie przyjętego pojęcia przestrzeni wiejskiej oraz zróżnicowania form wypoczynku i rekreacji na obszarach wiejskich (Kłodziński 2006). Według Drzewieckiego (1995) turystyka wiejska stanowi formę rekreacji na obszarach prawdziwej wsi; obejmuje różne rodzaje aktywności rekreacyjnych (Drzewiecki 1995). Zdaniem Majewskiego (1994) turystyka wiejska oznacza właściwie każdą formę turystyki

odbywającej się w środowisku wiejskim. Bazą noclegową są małe pensjonaty, schroniska, prywatne domy letniskowe, pokoje gościnne oraz nieduże kempingi (Majewski 2000). Kurek (2007) definiuje turystykę wiejską jak ogół zjawisk turystycznych występujących na obszarach funkcjonalnie wiejskich, tzn. takich, w obrębie których jest prowadzona działalność rolnicza. Dębniwska i Tkaczuk (1997) za turystykę wiejską uważają turystykę, która odbywa się na obszarach wiejskich, która dostosowana do istniejących tam warunków i racjonalnie wykorzystuje naturalne walory miejscowe. Cechami turystyki wiejskiej, obejmującej całokształt gospodarki turystycznej na terenach wiejskich, są: przestrzeń, bliskość natury, swoboda poruszania się, różne formy wypoczynku. Turystyka wiejska stanowi formę rekreacji odbywającą się na obszarze pozamiejskim; obejmuje różne rodzaje aktywności rekreacyjnej związane z przyrodą, wędrówkami, turystyką krajoznawczą, kulturową i etniczną, które w sposób bezpośredni wykorzystują zasoby i walory wsi. Obecnie uważa się, że turystyka na terenach wiejskich obejmuje te formy ruchu turystycznego, które mogą przynosić dochody, pod warunkiem, że są organizowane w taki sposób, że nie szkodzą miejscowemu środowisku i społeczności oraz umożliwiają kontakt gości z gospodarzami (Altkorn 1997). Turystyka wiejska obejmuje wszelkie przejawy turystyki zorganizowanej na obszarach wiejskich, spełniające kryteria dostosowania do istniejących warunków, przy racjonalnym wykorzystaniu naturalnych zasobów miejscowych, niewymagających nawet szczególnego zainteresowania gospodarza.

Sukces w turystyce wiejskiej to pochodna wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Zewnętrzne czynniki to atrakcyjność krajobrazowa danego rejonu i jego nasycenie obiektami atrakcyjnymi dla turystów. Do czynników wewnętrznych możemy zaliczyć standard bazy turystycznej – jakość usług agroturystycznych, standard bazy noclegowej, życzliwość gospodarzy. Na wszystkie czynniki w mniejszym lub większym stopniu wpływają gospodarze terenu. Bardzo ważna jest też kwestia wyeksponowania potencjału polskiej wsi. Bardzo istotne są również nakłady na promocję i reklamę, które powinny umożliwiać propagowanie turystyki wśród szerokiego grona odbiorców.

Wśród wszelkich form turystyki wiejskiej najprężniej w ostatnich latach rozwinęła się agroturystyka, czyli ta jej gałąź, która związana jest z gospodarstwami rolnymi. O agroturystyce można mówić jak o alternatywnej formie dla masowej turystyki obejmującej zakwaterowanie, częściowe lub całodniowe wyżywienie, jak również, coraz częściej uczestnictwo w pracach gospodarskich. Agroturystyka, jak żadna inna gałąź turystyki, wykorzystuje piękno krajobrazu wiejskiego i może dostarczyć gościom atrakcji w formie codziennych, tradycyjnych zajęć w gospodarstwie, obrzędów ludowych, a nawet przygotowywania potraw regionalnych. Celem agroturystyki jest z jednej strony zachowanie wiejskiej architektury, tradycji, obyczaju, folkloru, kuchni, klimatu itp. Z drugiej zaś strony agroturystyka może być podstawowym źródłem utrzymania dla tysięcy rozdrobnionych i małych gospodarstw rolnych.

Istnieją różne formy świadczenia usług agroturystycznych. Najczęściej gospodarze oferują nocleg i wyżywienie. Ale możliwa jest też sprzedaż zdrowej żywności (mleka, miodu, owoców, warzyw itd.), sprzedaż wyrobów sztuki ludowej i rzemiosła artystycznego, korzystanie z dodatkowych atrakcji turystycznych (z koni, bryczki). Można również organizować ogniska, wycieczki, kuligi, wieczorki z muzyką, śpiewem i tańcami czy snuć opowieści o historii i bogactwach kulturalnych regionu. Zainteresowanie turystów wzbudzają też atrak-

cje z przeszłości, np. stare zabudowania, maszyny, dawne techniki produkcji rolnej lub przetwórstwa. Podstawowe elementy oferty agroturystycznej przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Składniki agroturystyki

Kwaterna	Atrakcje regionu	Atrakcje w gospodarstwie rolnym	Dostępne urzędnienia	Dostępne usługi
gospodarstwo rolne, przyczepa campingowa, namioty, wyżywienie, żywność ekologiczna	góry, morze, jeziora, lasy, puszcze, łąki, bagna, krajobraz mieszany, mikroklimat	praca w gospodarstwie rolnym, jeździectwo, spanie w stodole, strzyżenie owiec, miodobranie, jazda bryczką lub wozem, pieczenie chleba, ciasta itp.	szlaki turystyczne, kuźnie, młyny, domy kultury, warsztat garncarski	opieka nad małym dzieckiem, usługi medyczne, transport i komunikacja, łączność, warunki bytowe, wypożyczalnie sprzętu sportowego

Źródło: Gannon (1993).

Agroturystyka wiąże się z koniecznością sprostania pewnym wymaganiom, ale przynosi również dużo korzyści i to zarówno dla całej wsi, jak i dla turystów. Z pewnością umożliwia stworzenie warunków do innego sposobu życia i pracy poprzez:

- wzrost standardu życia – obserwacja stylu życia, nawyków, sposobu spędzania wolnego czasu; poznawanie zwyczajów gości powoduje chęć do naśladowania i to nie tylko u właścicieli kwater, ale również mieszkańców danej miejscowości;
- promocję własnego gospodarstwa pod kątem dziedzictwa kulturowego – właściciel kwatery będzie wiedział wszystko o tym, co wiąże się z historią danego regionu, będzie gromadził np. stroje, narzędzia pracy albo będzie proponował regionalne potrawy;
- zetknięcie się z inną kulturą – wymusza inny sposób zachowania, który w niczym nie może urazić gości; gospodarz będzie starał się dopasować swój sposób zachowania do poziomu gości;
- integrację środowiska wiejskiego – na wsi trudno zachować anonimowość, ludzie wzajemnie się obserwują, naśladują pozytywne wzorce; właśnie w rozwoju tej formy aktywności można szukać chęci do podejmowania wspólnych działań w celu wykreowania jak najbardziej profesjonalnego produktu, wysokiej jakości;
- nowe możliwości dla ludności wiejskiej – dochody osiągane z tego rodzaju działalności przyczyniają się do zaspokojenia coraz większych potrzeb; poza tym sama świadomość, że są ludzie, którzy doceniają piękno polskiej wsi, również utwierdza gospodarza w przekonaniu, że podjął właściwą decyzję, pozostając na wsi.

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU TURYSTYKI WIEJSKIEJ W POWIECIE GRYFICKIM

Powiat gryficki znajduje się w północnej części województwa zachodniopomorskiego i zajmuje powierzchnię 1017 km², co stanowi 4,4% powierzchni województwa; obejmuje 108 sołectw i 6 gmin o różnym potencjale gospodarczym. Stolicą powiatu są Gryfice. Gminy Rewal i Trzebiatów ze względu na swoje nadmorskie położenie zaliczane są do gmin turystycznych. Pozostałe gminy: Gryfice, Brojce, Karnice, Płoty są terenami typowo rolniczymi,

w których przed rokiem 1990 dominowały państwowe gospodarstwa rolne. Ze względu na swoje walory przyrodniczo-kulturowe powiat gryficki, a zwłaszcza tereny wiejskie, stwarza wymarzone warunki do uprawiania turystyki, wypoczynku i edukacji kulturalnej. Powiat gryficki dzięki swym walorom przyrodniczym, krajobrazowym i historycznym, z bogato dokumentowanymi zabytkami należy do najciekawszych terenów w województwie zachodniopomorskim. Jest miejscem wypoczynku nie tylko dla turystów, ale także dla plażowiczów, wędkarzy, kajakarzy, myśliwych, kolarzy, miłośników czynnego i biernego wypoczynku. Powiat gryficki jest krainą malowniczych zakątków i pięknych zabytków, do których zaliczyć można bramę Wysoką z XV wieku, bramę Kamienną z XV wieku, skansen kolei wąskotorowej będący unikatem w kraju, kościół Mariacki, pałac w Rybokartach w stylu angielskiego neogotyku, pałac w Trzyglowie, lapidarium w kaplicy św. Jerzego z XV wieku, mury miejskie i fortyfikacje, młyn nad Regą, latarnię morską w Niechorzu, ruiny kościoła z przełomu XIV i XV wieku w Trzęsaczu, mury obronne z Basztą Kaszaną z XIV wieku w Trzebiatowie, pałac w Trzebiatowie – dawną siedzibę Marii Czartoryskiej z XIII–XVII wieku, kościół św. Stanisława Kostki w Karnicach, zbudowany w 1493 r. z polnego kamienia narzutowego oraz neogotycką kaplicę cmentarną, a także tajemniczą płaskorzeźbę Chrystusa oraz studnię św. Ottona, wraz z wniesionym w XIX wieku obeliskiem z polnych kamieni, zlokalizowaną na wzgórzu przykościelnym w Cerkwicy. Turyści, chcąc podziwiać zabytki, mogą się poruszać po okolicy nie tylko pieszo, ale także na rowerze (powiat gryficki udostępnia turystom 55 km szlaku kajakowego rzeką Regą na trasie Płoty–Mrzeżyno, 198,5 km ścieżek rowerowych pod nazwą „Gryfland”, przebiegających od ruin Trzęsacza wzdłuż linii brzegowej morza bałtyckiego), linią kolei wąskotorowej ze stacją początkową w Gryficach, przez Trzęsacz, Rewal, Niechorze, ze stacją końcową w Pogorzeliczy, również konno (w Nowielicach i Dziadowie funkcjonuje stadnina koni, która przygotowuje szlaki wycieczek w siodle).

TURYSTYKA WIEJSKA W POWIECIE GRYFICKIM

W powiecie gryfickim funkcjonuje 12 gospodarstw agroturystycznych. Prowadzą je głównie osoby z wykształceniem średnim i wyższym. Średni wiek właściciela gospodarstwa agroturystycznego wynosi 43 lata. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że 83% respondentów prowadzi gospodarstwo agroturystyczne dłużej niż 5 lat, a 17% krócej niż 5 lat. Najczęstszym motywem podejmowania działalności agroturystycznej był motyw ekonomiczny – chęć pozyskania dodatkowego dochodu – 83,34%; 75% respondentów wskazało na atrakcyjne turystycznie położenie, a 41,67% na możliwość wykorzystania istniejącej bazy noclegowej. W większości badanych gospodarstw agroturystycznych (91,67%) ich właściciele posiadali sady owocowe i uprawy warzywnicze, z których mogli korzystać wczasowicze. Ponadto w gospodarstwach dla urozmaicenia oferty hoduje się konie, owce, kozy. W ankietowanych gospodarstwach najczęściej hodowano drób, w tym drób ozdobny (66,67%), i konie (17,39%); ponadto krowy (58,34%), kozy (16,67%), trzodę chlewną (50%) oraz inne zwierzęta (33,34%), tj. króliki, indyki, ryby. Hodowla zwierząt należy do nieodłącznych aspektów prowadzenia gospodarstwa rolnego, jednocześnie będąc dodatkowym atutem gospodarstwa agroturystycznego. W 91,67% ankietowanych gospodarstw agroturystycznych proponowane jest wyżywienie, w 45,84% można pożywienie przygotować samo-

dzielnie. Śniadania i obiadowe kolacje oferowane są przez 20,83% właścicieli gospodarstw agroturystycznych; taki sam odsetek stanowi pełne wyżywienie (trzy posiłki dziennie). Tylko śniadania oferowane są w 15% badanych gospodarstw agroturystycznych. Okres przyjmowania gości u 50% respondentów trwa cały rok; 25% badanych gospodarstw przyjmuje gości w okresach świątecznych, a 25% w czasie wakacji lub ferii. Średnia liczba osób wypoczywających w gospodarstwie agroturystycznym przyjmującym gości przez cały rok wynosiła 44 osoby. W gospodarstwie oferującym pobyt w okresie wakacji (ferii) średnia liczba wypoczywających osób w ciągu roku wyniosła 52 osoby. Natomiast w gospodarstwach oferujących pobyt tylko w okresie świąt średnia liczba osób wypoczywających wyniosła 15. W badanych gospodarstwach liczba pokoi do wynajęcia nie przekraczała 5. Największa liczba pokoi oferowanych przez gospodarstwo agroturystyczne to 11, a najmniejsza – 4. W większości były to pokoje 2-osobowe z łazienką (25%); 3-osobowe z łazienką stanowiły 26,57%, a 4-osobowe z łazienkami – 21,87%. Liczba pokoi bez łazienki nie przekracza 7,5% wszystkich rodzajów oferowanych pokoi.

Tabela 2. Analiza SWOT turystyki wiejskiej w powiecie gryfickim

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – położenie geograficzne – powiat gryficki leży w strefie nadmorskiej i nadgranicznej – atrakcyjność walorów przyrodniczych i krajobrazowych – ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne – zabytki, pałace, kościoły, muzea – niski stopień zaludnienia terenów wiejskich i miejsko-wiejskich – niski stopień uprzemysłowienia terenu – poprawa i modernizacja bazy sanatoryjnej – udostępnienie dóbr kultury i obiektów przyrodniczych – stworzenie sprawnego systemu informacji i promocji usług turystycznych – dbałość o zrównoważony rozwój i orientacja na ochronę i zachowanie walorów środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> – warunki klimatyczne ograniczające czas trwania sezonu do maksymalnie trzech miesięcy w roku – niski stopień czystości wód – uboga oferta dóbr dziedzictwa kulturowego jako produktu turystycznego (np. gwara, zwyczaje, kuchnia regionalna, stroje regionalne) – utrudniony dostęp komunikacyjny do niektórych obszarów, zły stan techniczny dróg nieprzystosowanych do zwiększającego się ruchu turystycznego – niski standard bazy, przy wysokich cenach – wąski zakres współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w rozwój turystyki wiejskiej – brak tradycji samopomocy, dezintegracja społeczności lokalnych – niedostatecznie rozwinięta baza towarzysząca turystyce – słabo rozwinięta infrastruktura usługowa poza miastami (usługi gastronomiczne, handlowe, bankowe, pocztowe, telekomunikacyjne)
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – wzrost zainteresowania turystyka wiejską w kraju i za granicą – niewielka liczba gospodarstw agroturystycznych – możliwość korzystania z funduszy unijnych – wzrost współpracy samorządów lokalnych – rozszerzenie współpracy międzynarodowej, transgranicznej i międzyregionalnej – moda na ekologiczne spędzanie czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> – sezonowość popytu – trudna sytuacja gospodarcza w Polsce – brak decyzji w sprawie realizacji inwestycji transportowych wpływających na dostępność regionu; – trudności w pozyskiwaniu unijnych pieniędzy – niestabilne normy sanitarno-środowiskowe – konkurencja ze strony sąsiednich powiatów

Badani właściciele ocenili zaangażowanie samorządów gminnych w rozwój turystyki w regionie. 58,34% badanych twierdziło, że gmina nie podejmuje w związku z tym żadnych działań albo że są one niewystarczające. Do najczęściej wymienianych pozytywnych przykładów należały działalność promocyjna i informacyjna, z wykorzystaniem takich źródeł, jak katalogi, foldery, ulotki i informatory oraz Internet. Zdaniem właścicieli gospodarstw agroturystycznych większe niż dotychczas powinno być zaangażowanie władz samorządowych w poprawę infrastruktury technicznej i społecznej, w tym szczególnie infrastruktury turystycznej. Większe niż dotychczas powinno być też finansowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu dla zachęcenia potencjalnych klientów do wypoczynku. Wyznacznikiem atrakcyjności regionu jest analiza jego mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń występujących w jego otoczeniu. W strategii rozwoju gminy Gryfice właśnie w ten sposób przedstawiono pozytywne i negatywne przesłanki rozwoju.

PODSUMOWANIE

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, istnieje wiele czynników sprzyjających rozwojowi turystyki wiejskiej w powiecie gryfickim. Występujące słabości i zagrożenia, przy dobrej organizacji i skutecznej promocji regionu, można wykorzystać jako argument w dążeniach do szybszego rozwoju tej branży. Turystyka wiejska przynosi istotne korzyści dla regionu poprzez przeciwdziałanie wyludnianiu wsi, tworzeniu nowych miejsc pracy w usługach towarzyszących, rozwój inicjatyw lokalnych oraz aktywności społeczności wiejskiej, poprawę infrastruktury lokalnej, zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi i ochronę krajobrazu, zwiększenie estetyki wsi, kontakt z innymi wzorcami kulturowymi, rozwój osobowy mieszkańców wsi, rozwój sztuki ludowej i rękodzieła.

W powiecie gryfickim istnieją możliwości do funkcjonowania większej liczby gospodarstw agroturystycznych. Obecnie ich liczba jest niewielka (12) i nie zaspakaja zgłaszanego popytu, głównie w okresie letnim, co wynika z bliskości Morza Bałtyckiego. Warto zauważyć, że ten rodzaj turystyki staje się coraz bardziej popularny, przyczyniając się do zmniejszenia bezrobocia w regionie. Konieczne są zatem działania władz powiatowych i innych instytucji mające na celu stymulowanie przedsiębiorczości, głównie na obszarach wiejskich. Niezbędna jest szeroko rozumiana pomoc we wszystkich etapach działalności turystycznej, a przede wszystkim w tym, co sprawia rolnikom największą trudność: w przygotowaniu do uruchomieniu działalności, doskonaleniu działalności oraz możliwości pozyskiwania środków unijnych i krajowych.

PIŚMIENNICTWO

- Dębniowska M., Tkaczuk M.** 1997. Agroturystyka, koszty, ceny, efekty. Warszawa, Wydaw. POLITEX, 17.
- Drzewiecki M.** 1995. Agroturystyka. Bydgoszcz, Instytut Wydawniczy Świadectwo, 4.
- Gotkiewicz W., Brodziński Z., Szalkiewicz W.** 2000. Dodatkowe i alternatywne źródła dochodu na obszarach wiejskich. Olsztyn, Centrum Rozwoju Obszarów Wiejskich, 146.
- Kłodziński M.** 2006. Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin wiejskich i małych miast. Warszawa, IRWIR PAN, 100.
- Kurek W.** 2007. Turystyka. Warszawa, PWN, 331.

- Majewski J.** 2000. Agroturystyka to też biznes. Warszawa, Wydaw. Fundacja Wspomagania Wsi, 8.
- Majewski J.** 1994. Turystyka konwencjonalna i alternatywna a agroturystyka. Rynek Turyst. 7 (21), 9.
- Turystyka.** 2007. Red. W. Kurek. Warszawa, PWN, 331.

